

Република Македонија: Завршна изјава на Мисијата по Член 4 за 2016 година

21-29 септември, 2016

Завршната изјава ги опишува првичните наоди на претставници на ММФ на крајот на официјална посета (или "мисија"), во повеќето случаи за една земја-членка. Мисиите се преземаат како дел од редовните (обично годишни) консултации според Член 4 од Статутот на ММФ [Article IV](#) во контекст на барање да ги користат ресурсите на ММФ (заеми од ММФ), како дел од дискусиите на програмите за набљудување, или како дел од друг мониторинг на економскиот развој.

Властите се согласни со објавувањето на оваа изјава. Ставовите изразени во оваа изјава се оние на членовите на Мисијата на ММФ и не секогаш ги одразуваат ставовите на Извршниот одбор на ММФ. Врз основа на првичните наоди на оваа мисија, вработените во ММФ ќе подготват извештај што е предмет на одобрување од страна на менаџментот, што ќе биде претставен на Извршниот одбор на ММФ за дискусија и одлучување.

Макроекономските движења покажуваат отпорност кон постојаната неизвесност како резултат на приспособливите политики, ниските цени на нафтата, подобрување на пазарот на работна сила и голема надворешна побарувачка. Сепак, пролонгираната политичка криза почнува да влијае на довербата и развојот во контекст на ограничен простор за делување. Политиките треба да се стремат кон следење истрајна фискална консолидација, одржување на финансиска стабилност и решавање на слабостите на пазарот на трудот и управувањето.

Економијата претрпе голем број шокови, вклучувајќи ја и пролонгираната политичка криза. Економскиот раст покажа издржливост во услови на серија кризи во последните две години и влече поволности од приспособливите политики, ниските цени на производите, одржливо странско инвестирање и подобрување на условите на пазарот на работна сила. Сепак, продолжената домашна политичка криза почнува да го зема својот данок во поглед на довербата и перспективите за интеграција на земјата во ЕУ. Подолгиот период на приспособливата фискална политика помогна во поддршката на домашната побарувачка, но, исто така, го исцрпи просторот за делување за да се спречат понатамошни шокови.

Закрепнувањето од глобалната финансиска криза е солидно, но растот забави. Растот на БДП во просек се движеше околу 2,5 проценти во текот на 2010-2015 година во споредба со 4 проценти во

текот 2003-2008 главно како одраз на забавувањето на потенцијалниот раст какво што беше искуството и на другите земји од регионот. Иако учеството на капиталот останува силно, пониското учество на работната сила и негативниот раст на сите фактори на продуктивност се проценува дека речиси го преполовија потенцијалниот раст на Република Македонија во посткризниот години. Високата структурна невработеност, ниското учество на работната сила и стареењето на населението фрлаат трајна сенка врз економските изгледи на подолг рок. Со слабеење на политичката поддршка и стимулот од инфраструктурните инвестиции, растот може да го изгуби своето темпо доколку не се спроведат реформи за подобрување на продуктивноста и на учеството на трудот.

Растот на БДП е проектиран да се намали во 2016 година, но да се движи во нагорна линија на среден рок. По зајакнувањето во 2015 година, реалниот раст на БДП се проектира да забави на 2,2 отсто во 2016 година одразувајќи го застојот на инвестициите и на умерениот кредитен раст поради политичката несигурност. Претпоставувајќи дека ќе се случат избори во декември, по што би уследил период на стабилизација, растот се проектира да се зголеми на 3,2 отсто во 2017 година, со постепена нагорна линија на среден рок како резултат од инвестициите во инфраструктурата, континуираното подобрување на пазарот на трудот и одредено зајакнување на кредитниот раст.

Позитивните изгледи се крајно неизвесни по однос на враќањето на политичката стабилност и континуираното закрепнување во евро-зоната. Неодамнешниот договор меѓу главните политички партии за одржување избори на 11 декември е добредојден потег, но неизвесноста останува и натаму. Враќањето на ефективен процес на политичкото одлучување е предуслов за решително зајакнување на јавните финансии и примена на потребните реформи за зголемување на потенцијалот на економијата на среден рок.

Во услови на нерешена политичка ситуација и послаб раст, мисијата посочува на следниве три приоритети на политиките:

- Донесување високо квалитетни мерки во однос на приходите и расходите со цел да се изгради простор за фискалната политика и да се овозможи јавниот долг да остане под 50 отсто од БДП
- Одржување на стабилноста на монетарниот и на финансискиот сектор

- Подобрување на потенцијалот на економијата преку реформи на пазарот на работна сила и управувањето.

Фискална политика

Просторот на фискалната политика значително се намали во услови на зголемување на ризиците. Јавниот долг двојно се зголеми од 2008 година наваму и се предвидува да достигне 48 отсто од БДП оваа година. Брзиот пораст на јавниот долг се должи најмногу на зголемувањето на примарните дефицити кои, пак, се одраз на комбинација од ниски даночни стапки и ниската ефикасност на наплатата на приходната страна, и неефикасноста на социјалната потрошувачка, трансферите и субвенциите на страната на трошоците. За 2016 година, мисијата предвидува проширување на севкупниот фискален дефицит на 4 отсто од БДП. На среден рок, доколку не се преземат соодветни мерки, севкупниот фискален дефицит се проектира да остане на ниво од околу 3,5 проценти при што јавниот долг би достигнал 55 отсто од БДП. Во меѓувреме, високите потреби за фискално финансирање, зголемувањето на трошоците за позајмување и последното намалување на рејтингот на државата од страна на Агенцијата Фич ги зголеми фискалните ризици во блиска иднина.

Јавните финансии, исто така, се соочуваат со долгорочните предизвици поради стареењето на населението. На 4,5 проценти од БДП, дефицитот на пензискиот фонд на Република Македонија е прилично голем. Ова е одраз на релативно големите поволности, ниските стапки на придонеси и ниското учество на работната сила. Без реформи и со намалувањето на работоспособното население, пензискиот дефицит се проектира двојно повеќе да се зголеми до 2030 година. Стареењето на населението е веројатно исто така да направи притисок врз здравствените трошоци.

За да се создаде простор за креирање политики и за справување со ризиците, фискалната консолидација треба да започне без одлагање. За 2016 година, со оглед на постоењето на техничка влада и краткото време до крајот на годината, се препорачува мала консолидација на 0,4 проценти од БДП потпирајќи се на кретењето на трошоците за стоки и услуги како и на наплатата на заостанатите долгови по основ на ДДВ. Тоа би го довело вкупниот дефицит за 2016 година на ниво од 3,6 проценти од БДП. За 2017 и 2018 година, под претпоставка за одржување на декемвриските

парламентарни избори после кое ќе следи период на стабилизирање, мисијата препорачува намалување на севкупниот фискален дефицит до ниво од 2,5 проценти односно 2 проценти од БДП, соодветно, со цел за стабилизирање на јавниот долг под нивото од 50 отсто од БДП. Било какво негативно влијание на препорачаната консолидација врз приватниот сектор се очекува да се надомести со континуирани структурни реформи за подобрување на условите на пазарот на работна сила и привлекување на странски директни инвестиции, како и со монетарно прилагодување..

Среднорочната фискална консолидација треба да се потпира на мерки со висок квалитет. Во последните две години, циклично прилагодената фискална рамнотежа имаше извесни подобрувања, кои главно се потпираа на намаленото изршување на капиталните расходи. За постигнување трајни резултати и зајакнување на довербата, особено во однос на намерата на властите да се воведат фискалното правило, ќе биде важно консолидацијата да се потпре на мерки со висок квалитет. На приходната страна, тоа повлекува зголемување на наплатата преку зајакнување на покриеноста, таргетирањето на ризиците за усогласеност, подобрување на работата на Канцеларијата на големи даночни обврзници и воспоставување на Оддел за управување со ризици. На страната на трошоците, намалувањето на субвенциите и трансферите заедно со поголемата ефикасност во трошењето за здравството и образованието би ги дале потребните заштеди.

Реформите за да се заузда големиот пензиски дефицит се оправдани. Властите се охрабруваат да ги разгледаат следниве опции како средства за да се обезбеди долгорочна одржливост на пензискиот систем (1) зголемување на законската возраст за пензионирање со оглед на големиот јаз во однос на просекот во ЕУ; (2) ревидирање на индексаацијата според индексот на цените на трошоци на живот во согласност со многуте земји во ЕУ; (3) спроведување реформи за зголемување на учеството на работната сила, особено на жените (кое е едно од најниските во Европа), и (4) разгледување на можно зголемување на стапките на придонеси, доколку одржливоста не е обезбедена преку други мерки.

Монетарни и финансиски политики

Тековната состојба на монетарната политика е соодветна. Ниските каматни стапки помогнаа да се одржи високиот кредитен раст

на приватниот сектор без загрозување на надворешната стабилност. Дефицитот на тековната сметка се намали значително во последните години како резултат на ниските цени на нафтата и зголемениот извоз. Проценката на конкурентноста врз основа на цените и трошоците исто така укажува на стабилност. Историски ниската каматна стапка останува соодветна имајќи ги во предвид сеуште негативниот производствен јаз, ниската базична инфлација како и умереното потценување на реалниот девизен курс. Меѓутоа, во случај на притисоци врз девизниот курс или ризик од одлив на депозити, можеби ќе треба да се преземат политики слични на оние што беа применети во април за да се осигури финансиската стабилност. Официјалните резерви и понатаму се соодветни и се предвидува да се подобрат на среден рок како резултат на подобрување на трговските биланси, продолжување на директните странски инвестиции и други финансиски приливи.

Силниот раст на кредитите на населението продолжува со финансиско продлабочување. Со оглед на тоа дека кредитната експанзија пред кризата беше претежно финансирана од домашните депозити, посткризното продолжување на кредитниот раст е поотпорно споредено со другите европски земји во развој кои се соочија со раздолжување од своите матични институции. Сепак, кредитирањето на претпријатијата од нефинансискиот сектор и понатаму е слабо како одраз на продолжената неизвесност како и структурните пречки како што се високите барања за обезбедување.

Банкарскиот сектор останува стабилен. Банките се добро капитализирани, со ниво на адекватноста на капиталот двојно повисока од регулаторните барања. Стапката на нефункционалните кредити падна на 7 отсто во јули како одраз на последната мерка за отпишување на нефункционалните кредити кои беа целосно резервирани а кои постоеја во билансите на банките повеќе од 2 години. Профитабилноста на банките продолжи да се подобрува во поглед на силен раст на нето приходите од камати. Структурната ликвидност во банкарскиот систем останува обилна и според најновите стрес-тестови на НБРМ, обезбедува силна потпора во случаи на сериозни шокови од одлив на депозити.

Структурни политики

Стапката на невработеност значително опадна во последниве години. Како придобивка од активните политики на пазарот на трудот и широко базираниот раст, вкупната стапка на невработеност

се намали за 10 процентни поени од 2008 година наваму. Сепак, стапката на невработеност од 24 проценти останува многу висока како одраз на недостатокот на вештини кои произлегуваат од емиграцијата на квалификувана работна сила и општо ниското ниво на образование. Стапката на учество на работната сила сепак е намалена во последниве години, особено во поглед на младите работници. Со намалувањето на учеството на работната сила во растот и стареењето на населението, ниските стапки на учество се препрека за долгорочните перспективи.

Значајните приливи на СДИ во последната деценија го помогнаа инвестирањето и извозот иако прелевањата во домашната економија и понатаму се ограничени. Конкурентните плати и значајните финансиски поволности привлекоа доста голем број СДИ во производствениот сектор во Република Македонија од почетокот на 2000-тите. Сепак, придонесот кон додадената вредност и вработувањата, иако се зголемуваат, се сметаат за скромни како одраз на недостигот од квалификувана работна сила и неможноста на домашните производители да ги исполнат техничките и безбедносни барања. Примерите за успешни странски директни инвестиции и извозно ориентиран раст во земјите од Централна Европа ја нагласуваат потребата да се зголеми домашната додадена вредност со текот на времето за да се одржи интересот на странски инвеститори и да се ограничи трошокот од финансиските стимулации.

Понатамошните напори треба да бидат насочени кон подобрување на техничките вештини и зголемување на учеството на работната сила. Политиките за поддршка на обуки на работното место и стручното образование вродуваат со плод и треба да продолжат, но секако имајќи ги во предвид и фискалните трошоци. Зголемувањето на учеството на работната сила, особено на младите како и на женската работна сила, ќе помогне за подобрување на потенцијалниот раст.

Со цел да се зајакне улогата на приватниот сектор во економијата, од клучно значење е решавање на слабостите во судството и управувањето. Честите законски измени, нееднаквата примена на законите и тешкото спроведување на договорите продолжуваат да го оптоваруваат домашниот приватен сектор и покрај подобрувањето на деловните прописи. Најновата оценка на Европската Комисија нагласува загриженост во врска со прекумерното мешање на политиката во јавната администрација и судскиот систем. Решавањето на овие слабости ќе ја зголеми довербата во домашните институции и креирањето на политиките, и

ќе го поттикне порастот на работни места преку задржување на вештините и поголемо инвестирање.

Тимот на ММФ ја изразува својата благодарност за соработката на властите и искрените дискусии.